

Människan glöms bort i teknifieringen

Där jag nu sitter och skriver ser jag Hallandsåsen i fjärran. Så vacker och så svåråtkomlig. När tunnelbyggarna kom med sin stora borr sade folket på bygden: »Det kommer aldrig att gå, Alla vet ju att åsen är 'röten'«. Det gick inte heller. Teknikerna, som trodde sig veta men ingenting visste, gick bet. Deras nästan religiösa tro på tekniken gjorde dem döva och blinda. Det kostade och kostar fortfarande.

På tysksmidets tid var en skicklig hammarsmedsmästare värd sin vikt i guld. Han visste. Det glödande järnet avslöjade sitt inre liv inför hans ögon. Hans omdöme avgjorde stångjärnets kvalitet. Oskicklighet kostade.

Den gamle provinsialläkaren visste. Han kände familjerna intill tredje led. Han famlade inte i luften som många nu tvingas att göra. Allt famlande kostar.

Uttalade, ej bevisbara kunskaper beaktas ej i vår tekniska värld. Där gör vi stora förluster och öppnar vägarna för oförståelse och misstag. Det gamla samhällets kunskaper utgick mycket mer från känslan. Det moderna, västerländska med all sin kunskapsmassa, utgår mer från intellektet. Detta ger stora vinster men också obeaktade förluster. Det mänskliga intellektet har sina gränser. Isolerat från intuitionen blir det oanvändbart i mänsklig kommunikation.

Känslolivet bjuder på stora outnyttjade resurser till utveckling. Människans emotionella energi är en av jordens största krafttillgångar. Religion och politik är de maktmedel man begagnar för att styra dessa krafter, ofta under rationalitetens täckmantel. Några framsteg inom dessa domäner har vi inte sett på 1900-talet och inte nu heller. En slags primitiv rationalitet tycks i stället vinna terräng med våld i faggor. Utrota eller utrotas. Humanismen blir en lek med begrepp. William av Occam sade på 1300-talet att tro eller vetande endast är en lek med ord. Han hade rätt då och kanske även nu. Även om vetandet ökat är området fortfarande lika grumligt, omgivet av en gråzon av tro.

Tankarna går då lätt till striden mellan parapsykologer och skeptiker som för-

lorar sig i ett träsk av ofruktbara statistiska spetsfundigheter. Inte undra på att illusionisten James Randy, som nyligen gästade Sverige, blivit stenrik på att som självutnämnd domare kräva bevis inom icke linära system vilka är lika oförutsägbara som vädret.

Några notiser i dagstidningar kan kanske också vara belysande:

»Den vetenskapliga utvecklingen inom psykiatrin har inte nått lika långt som inom kroppssjukvården, sade Anders Milton vid en konferens om psykvården.« För mig är detta en truism. Vetenskapen kan endast befatta sig med känslolivets spår men inte med känslolivet i sig.

»Brittiska och irländska experter på autism misstänker att renässansgeniet Michelangelo led av Aspergers syndrom.« Min kunskapsnivå är låg när det gäller autism, men välmatad när det gäller Michelangelo. Han var besatt av sitt skapande, tvär och butter, men hade ändå otaliga kontakter med denna farli-

»Delar av en kvinna« av konstnärinnan Agneta Geijer, 1970.

ga tids opålitliga och samvetslösa elit som han var ekonomiskt beroende av. Man lyckades aldrig beröra hans konstnärliga integritet. Han var också en framstående poet och hans mörkt innerliga sonetter är berömda. Att klistra på honom denna diagnos vittnar om en ofattbar inskränkthet. Endast högspecialiserade smalspåriga forskare kan man föreställa sig kan gå i den fällan i tron att de sysslar med vetenskap.

Det ligger nära till hands att då sätta diagnos på heliga Birgitta eller Catharina av Siena, stora namn i sin tids politik, eller universalgeniet Leon Battista Alberti som grät när han såg ett vackert landskap.

Det finns i dag en tendens att placera människan i olika system. Det är säkert en nödvändighet inom de medicinska vetenskaperna för att bringa reda inom den globala kunskapsmassan. Faran är emellertid att teknifieringen döljer människan bakom diagnosen. En diagnos kan komma att vidhäfta en person och bli styrande för den allmänna uppfattningen.

I övertro på tekniken dödade man Sigrid Hjertén med en misslyckad lobotomi. Ett tidstrendigt ingrepp som om det lyckats definitivt hade förstört hennes skapande förmåga. Man opererade en diagnos och dödade ett geni.

Det finns i dag en tendens att placera människan i olika system. Det är säkert en nödvändighet inom de medicinska vetenskaperna för att bringa reda inom den globala kunskapsmassan. Faran är emellertid att teknifieringen döljer människan bakom diagnosen.

Det brådmogna geniet Agneta Geijer tog sitt liv 21 år gammal 1972. Tjugo år senare upptäckte jag hennes stora efterlämnade produktion. Hon presenterades på en mycket uppmärksam separatutställning på Teckningsmuseet i Latholm 1999. Hennes verk hade en inte helt angenäm men mycket kraftfull utstrålning som inte lämnade någon oberörd. Vid sin slutstation i livet fick hon naturligtvis en diagnos som jag inte opponerar mot. I min bok om henne skrev jag emellertid: »Hon var en frisk person men balanserade ständigt på gränsen till det fördolda.« Jag menar att hon var frisk inom de gränser som utstakats av hennes geni och inte av något diagnostiskt system.

*Jag är en skål av glas,
den sämsta kvaliteten,
den med blåsor i
ni vet
och den med grumligt
glas
så därför är jag hemskt ömtålig,
ni förstår
så ni får inte röra mig,
förstår ni ...*

Denna lilla dikt av en 16-åring visar vägen till hennes inre. En öppning som ingen torr journalanteckning någonsin kan ge.

Jag menar inte att journalerna skall fyllas av blomsterspråk, men att systematisera är att trivialisera. Det kan ge en känsla av en objektivitet som kanske inte finns. Naturvetenskapen bygger på lineära förlopp och upprepbarhet. Enkla delar av känslolivet kan nog matas in i denna konstruktion men stora delar är mer att likna vid ett icke lineärt dynamiskt system oåtkomligt för lineärt tänkande.

För att få framgång inom dessa domäner fordras att man släpper tron på vetenskapens allomfattning och tränar sin intuitiva förmåga så att läkekonsten kan hålla jämna steg med tekniken.

Sådan träning borde ingå i varje läkares utbildning och kanske också beaktas vid eventuella framtida inträdesprov för läkarstuderande.

»Nihil est in intellectu quod non fuerit prius in sensu« sa man under antiken.

Björn Rosendal

fd överläkare, konstnär och författare

Referenser

Rosendal B:

De känslomässiga kraftfälten. UFOKI förlag; 1986

Det vita rummet-konstnären Agneta Geijer. Ellerströms förlag; 2001

En kvacksalvares bekännelser. Läkartidningen 2004; 101:1529

ANNONS